

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVO - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
USTAVNI SUD
CONSTITUTIONAL COURT

Priština, dana 28. oktobra 2024. godine
Ref. br:RK 2565/24

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI108/24

Podnosioci zahteva

Bekim Fazliu i Rrahman Fazliu

Ocena ustavnosti presude [Pml.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine
Vrhovnog suda Kosova

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Gresa Caka-Nimani, predsednica
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sutkinja
Bajram Ljatifi, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sutkinja
Nexhmi Rexhepi, sudija
Enver Peci, sudija i
Jeton Bytyqi, sudija

Podnosilac zahteva

- Zahtev su podneli Bekim Fazliu i Rrahman Fazliu, sa prebivalištem u opštini Lipjan, koje zastupaju Nebih Troshupa i Fitore Troshupa, advokati iz opštine Lipjan, odnosno iz opštine Priština (u daljem tekstu: podnosioci zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost presude [PML.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine Vrhovnog suda Kosova (u daljem tekstu: Vrhovni sud) u vezi sa presudom [APS.br.33/2023] od 22. septembra 2023. godine Apelacionog suda Kosova (u daljem tekstu: Apelacioni sud) i presudom [P.br.335/12] od 21. juna 2023. godine Osnovnog suda u Prištini [u daljem tekstu: Osnovni sud].
3. Osporenu odluku su podnosioci zahteva su primili 4. aprila 2024. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporenih odluka, kojima su navodno podnosiocima zahteva povređena osnovna prava i slobode zagarantovane članovima: 24. [Jednakost pred zakonom], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i 33. [Načelo legaliteta i proporcionalnosti u krivičnim postupcima] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), u vezi sa članom 7. (Kažnjavanje samo na osnovu zakona) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

Pravni osnov

5. Zahtev se zasniva na stavovima 1. i 7. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, na članu 22. (Procesuiranje podnesaka) i 47. (Individualni zahtevi) Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo, br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i u pravilu 25. (Podnošenje zahteva i odgovora) Poslovnika o radu Ustavnog suda (u daljem tekstu: Poslovnik o radu).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 7. maja 2024. godine, podnosioci zahteva su podneli zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu Sud).
7. Dana 22. maja 2024. godine, predsednica suda je odlukom Br.GJR.KI108/24 imenovala sudiju Remzije Istrefi Peci za sudiju izvestioca, i članove Veća za razmatranje sastavljenog od sudija: Selvete Gerxhaliu Krasniqi (predsedavajući), Safet Hoxha i Radomir Laban (članovi).
8. Dana 31. maja 2024. godine, Sud je obavestio podnosiocima zahteva o registraciji zahteva i zatražio od njih da dostave specifično ovlašćenje za zastupanje pred Sudom u roku od 15 (petnaest) dana.
9. Dana 13. juna 2024. godine, podnosioci zahteva su dostavili Sudu specifična ovlašćenja za zastupanje.
10. Dana 26. juna 2024. godine, Sud je podneo zahtev Osnovnom sudu za dostavljanje kompletnog spisa predmeta.
11. Dana 28. juna 2024. godine, Sud je primio kompletan spis predmeta (P.br.335/12) od Osnovnog suda.
12. Dana 2. jula 2024. godine, kopija zahteva je poslata Vrhovnom sudu.
13. Dana 1. oktobra 2024. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno je iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

14. Dana 12. maja 2011. godine, Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo (u daljem tekstu: STRK) podiglo je optužnicu [PPS.br.31/10] protiv podnosilaca zahteva, zbog krivičnih dela: (i) Pranje novca iz člana 32., stava 2. Zakona br. 03\L-196 o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma [u daljem tekstu: Zakon br. 03\L-196], za period od 1. jula 2002. godine ; (ii) Krijumčarenje robe iz člana 273., stava 1. Krivičnog zakona Republike Kosovo [u daljem tekstu: KZRK]; (iii) Utaja poreza iz člana 249., stava 2. u vezi sa stavom 1. KZRK-a; i (iv) Zloupotreba ovlašćenja u privredi iz člana 236., stava 1. KZRK-a.
15. Dana 4. decembra 2020. godine i 16. decembra 2020. godine, Osnovni sud je rešenjem [P.br.335/12] delimično odbacio optužnicu protiv podnosilaca zahteva u vezi sa krivičnim delima: (i) Krijumčarenje robe iz člana 273., stava 1. KZRK-a; (ii) Utaja poreza iz člana 249., stava 2. u vezi sa stavom 1. KZRK-a; i (iii) Zloupotreba ovlašćenja u privredi iz člana 236., stava 1. KZRK-a, zbog apsolutne zastarelosti krivičnih dela. Dok je krivični postupak nastavljen u vezi sa krivičnim delom - pranje novca, saučesništvo i u nastavku iz člana 32., stava 2. Zakona br. 03\L-196 u vezi sa članom 31. i članom 77. KZRK-a.
16. Dana 21. juna 2023. godine Osnovni sud je presudom [P. br. 335/12] proglasio podnosioca zahteva krivim za krivično delo – pranje novca u saučesništvu iz člana 32. stav 2. Zakona br. 03/L-196 o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma u vezi sa članom 31 i 77 KZRK-a; i izrekao im kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) meseci i novčanu kaznu od 10.000,00 (deset hiljada) evra, svakome posebno. Osnovni sud je obrazložio da su podnosioci zahteva primili velike sume novca na svoje bankovne račune od lica S.P., koje su potom transferisali u Kinu. Osnovni sud je naglasio da su podnosioci zahteva trebali da znaju da novac koji su primili od S.P. potiče od kriminalnih aktivnosti i da nema zakonsko pokriće.
17. Protiv presude Osnovnog suda podnosioci zahteva su podneli žalbu Apelacionom sudu, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i povrede krivičnog zakona.
18. Protiv presude Osnovnog suda, zbog odluke o krivičnoj sankciji, žalbu je podneo tužilac Specijalnog tužilaštva, s predlogom da Apelacioni sud Kosova usvoji žalbu kao osnovanu, a preinači presudu na koju se žali u vezi sa odlukom o kazni, tako da podnosiocima zahteva izrekne višu kaznu.
19. Dana 22. septembra 2023. godine, Apelacioni sud je presudom [APS.br.33/2023] odbio kao neosnovane žalbe podnosilaca zahteva i tužioca Specijalnog tužilaštva i potvrdio je presudu Osnovnog suda. Apelacioni sud je obrazložio da svi dokazi koje je izveo Osnovni sud dokazuju da su podnosioci zahteva primali novac od S.P. i deponovali ga na bankovne račune svojih preduzeća, pomoću kojeg su kupovali robu u Kini za preduzeće S.P. To je potvrđeno finansijskim veštačenjem i transferima novca sa bankovnih računa. Apelacioni sud se složio sa obrazloženjem Osnovnog suda da su podnosioci zahteva trebali znati da je namera S.P. bila nezakonita aktivnost i pranje novca, jer su imali iskustva u vođenju sopstvenih preduzeća i da su iznosi novca koje su od njega dobijali bili veoma visoki. Na ovaj način, podnosioci zahteva su putem bankovnih transfera omogućili S.P. legitimisanje nelegalnog novca.
20. Podnosioci zahteva podneli su zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu, protiv presude Osnovnog i Apelacionog suda. Podnosioci zahteva su pred Vrhovnim sudom naveli da odluke Osnovnog i Apelacionog suda: (i) nisu tačno ocenile dokaze u vezi sa utvrđivanjem postojanja krivičnih dela i njihove krivične odgovornosti; (ii) činjenice, za

koje se smatralo da su dokazane, nisu bile jasno predstavljene; (iii) odluke nisu bile zasnovane na dokazima izvedenim tokom sudskog procesa.

21. Dana 29. februara 2024. godine, Vrhovni sud je presudom [Pml.br.61/2024] odbio zahteve za zaštitu zakonitosti podnosilaca zahteva protiv gore navedenih presuda. Vrhovni sud je tom prilikom istakao da je Osnovni sud uz dovoljno dokaza proglasio podnosiocima zahteva krivim i dokazao da su počinili krivično delo, uključujući svedoke, finansijskog veštaka i druge materijalne dokaze. Vrhovni sud je konstatovao da radnje podnosilaca zahteva predstavljaju sve subjektivne i objektivne elemente krivičnog dela za koje su oglašeni krivim.

Navodi podnosilaca zahteva

22. Podnosioci zahteva pred Sudom osporavaju presudu [PML.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine Vrhovnog suda u vezi sa Presudom [APS.br.33/2023] od 22. septembra 2023. godine Apelacionog suda i presudu [P.br.335/12] od 21. juna 2023. godine Osnovnog suda, navodeći da su osporenim presudama povređena njihova prava zagarantovana članovima: 24. [Jednakost pred zakonom], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], 3.3 [Načelo legaliteta i proporcionalnosti u krivičnim postupcima] Ustava, u vezi sa članom 7. (Kažnjavanje samo na osnovu zakona) EKLJP-a.

(i) *Navodi o povredi članova 24. i 31. Ustava*

23. Podnosioci zahteva ističu da su ih redovni sudovi nejednako tretirali u odnosu na drugo optuženo lice. Treće lice, koje je vršilo uplate preko bankovnih računa, optuženo je za krivična dela koja su odbačena zbog zastarelosti i nije bilo optužbe za pranje novca.
24. Podnosioci zahteva posebno ističu da: „*U traganju za procesnom pravdom, doslednost je centralni kriterijum koji se sprovodi tokom vremena i među licima, što znači da se slični postupci moraju primeniti za sve na isti način i barem ostati stabilni u kratkom vremenskom roku*“. Podnosioci zahteva ističu da je selektivno krivično gonjenje i uzdržavanje od krivičnog gonjenja u slučajevima u kojima je izvršeno krivično delo, u suprotnosti sa načelom legaliteta.
25. Podnosioci zahteva navode da „*je evidentnije da je u značajnom broju međunarodnih izveštaja kao što je Izveštaj EU o napretku, ali i u drugim izveštajima međunarodnih mehanizama, pravosudni sistem kritikovan zbog malog broja predmeta koje su sudovi rešavali u vezi sa pranjem novca i korupcijom*“. Podnosioci zahteva takođe ističu da, „*da bi promenili ocenu u ovim izveštajima, sudovi su pod svim uslovima nastojali da sude u predmetima koji, iako kasnije mogu biti odbačeni, u cilju promene percepcije javnosti o radu sudova u ovoj oblasti*. Prema tome, prema podnosiocima zahteva „*u sudovima doneta je interna odluka da su predmeti pranja novca od korupcije i terorizma zavedeni i zadržali internu registraciju sa akronimom L.V. što je podrazumelo viznu liberalizaciju*“.
26. S tim u vezi, podnosioci zahteva naglašavaju da: „*U takvoj situaciji, sudovi nisu bili nezavisni i nepristrasni u odnosu na reakciju međunarodnih organizacija i nisu uspeali da garantuju ovaj standard u stvari o kojoj je reč kršeći ljudska prava i slobode zagarantovane Ustavom*“.
27. Podnosioci zahteva takođe naglašavaju da je povređeno pravo na redovan sudski postupak, jer je sudski postupak u ovom slučaju trajao skoro četrnaest (14) godina, čime je povređeno pravo na sudski postupak u razumnom roku.

(ii) *Navodi o povredi člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a*

28. Što se tiče tvrdnji o povredi člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP, podnosioci zahteva tvrde da su odluke redovnih sudova, odnosno presuda [P.br.335/12] od 21.06.2023. godine Osnovnog suda; Presuda [APS.br.33/2023] od 22. septembra 2023. godine Apelacionog suda; i Presuda [Pml.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine, Vrhovnog suda, povredile načelo legaliteta i proporcionalnosti, jer: (i) redovni sudovi su se pozivali na Zakon br. 03/L-196 koji je objavljen u Službenom listu 9. novembra 2010. godine, dok su optuženi za radnje koje su se desile od 1. jula 2002. do 15. decembra 2010. godine, odnosno u periodu koji navedeni zakon obuhvata oko 1 meseca i 6 dana; (ii) zakon ne može imati retroaktivno dejstvo i redovni sudovi nisu razjasnili da aktivnost za koju je izrečena kazna za period od 1. jula 2002. godine do 15. decembra 2010. godine, posebno za period od 1 meseca i 6 dana nakon stupanja na snagu Zakona br. 03/L-196 se odnosi na krivična dela za koja je rešenjem odbačen deo optužnice zbog apsolutne zastarelosti, ili tokom ovog perioda postoje radnje koje su obuhvaćene isključivo Zakonom br. 03/L-196; (iii) predvidljivost zakona koji zahteva da zakon bude dostupan, kao i postojanje zaštitnih sudskih mera tamo gde nacionalni organi imaju široka diskreciona ovlašćenja.
29. Podnosioci zahteva tvrde da su, na osnovu početne optužnice STRK-a, takođe optuženi za još tri krivična dela, koja je Osnovni sud odbacio zbog apsolutne zastarelosti. Međutim, redovni sudovi nisu razjasnili činjenicu da su njihove radnje bile vezane za krivična dela za koja su oslobođeni. Prema podnosiocima zahteva, presude redovnih sudova nisu uspele da uspostave vezu između bilo koje kriminalne aktivnosti i njihovih radnji i nisu dokazale postojanje krivičnog dela.

Relevantne ustavne i zakonske odredbe

USTAV REPUBLIKE KOSOVO

Član 31.

[Pravo na pravično i nepristrasno suđenje]

- 1. Svakome se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih nadležnosti.*
 - 2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda.*
- [...]

Član 33.

[Načelo legaliteta i proporcionalnosti u krivičnim postupcima]

- 1. Niko se ne može proglasiti krivim ili kazniti za krivično delo koje, u momentu izvršenja, nije bilo određeno zakonom kao krivično delo, osim za dela, koja su u periodu u kojem su počinjena, na osnovu međunarodnog prava, smatrana genocidom, ratnim zločinima ili zločinima protiv čovečnosti.*
- 2. Kazna koja je izrečena za neko krivično delo ne može biti strožija nego što je bila određena zakonom u vreme kada je delo počinjeno.*
- 3. Visina kazne ne smije biti u disproportiji sa krivičnim delom.*
- 4. Kazne se određuju na osnovu zakona koji je bio na snazi u vreme kada je delo počinjeno, izuzev onih slučajeva kada je kasnije primenjeni zakon povoljniji po izvršioca krivičnog dela.*

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Član 6

(Pravo na pravično suđenje)

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama, ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se mora izreći javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, neophodno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

ČLAN 7.

(Kažnjavanje samo na osnovu zakona)

1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja se mogla izreći u vreme kada je krivično delo izvršeno.

ZAKONIK BR. 06/L-074 KRIVIČNI ZAKONIK REPUBLIKE KOSOVO SAUČESNIŠTVO U IZVRŠENJU KRIVIČNOG DELA

Član 31.

Saizvršilaštvo

Kad dva ili više lica zajednički izvrše krivično delo učestvujući u izvršenju krivičnog dela ili bitno doprinoseći njegovom izvršenju na neki drugi način, svako od njih je odgovoran i biće kažnjen kaznom propisanom za to krivično delo.

Član 77.

Kažnjavanje za produžena krivična dela

1. Produžena krivična dela sastoje se od više istovrsnih ili srodnih krivičnih dela izvršenih u vremenskoj povezanosti od strane istog izvršioca, koja se smatraju celinom zbog postojanja najmanje dve od sledećih okolnosti:

- 1.1. istovetnost žrtve krivičnog dela;*
- 1.2. istovetnost predmeta krivičnog dela;*
- 1.3. korišćenje iste situacije ili istog odnosa trajanja;*
- 1.4. jedinstvo mesta ili prostora izvršenja krivičnog dela; i*
- 1.5. jedinstvo umišljaja izvršioca.*

[...]

Član 302.

Pranje novca

Ko izvrši krivično delo pranja novca, kazniće se shodno odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma..

**ZAKON br. 03/L-196 O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA I
FINANSIRANJU TERORIZMA**

**Član 32.
Krivična dela**

[...]

Pranje novca

2. Bilo ko, ko zna ili ima razloga da zna da određene imovine proističu iz neke vrste kriminalne aktivnosti, koji je zapravo vlasništvo steklo krivičnim delom ili bilo ko, verujući da određene imovine stečene iz bilo kog oblika kriminalne aktivnosti na osnovu predstavljanja je deo u istrazi razvijen u skladu sa Poglavljem XXIX Kodeksa o krivičnom postupku Kosova:

[...]

Ocena prihvatljivosti zahteva

30. Sud prvo ocenjuje da li je podnosilac zahteva ispunio kriterijume prihvatljivosti, propisane Ustavom i dalje definisane Zakonom i Poslovníkom o radu.
31. S tim u vezi, Sud se poziva na stavove 1. i 7. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, u vezi sa stavom 4., člana 21. [Opšta načela] Ustava, koji određuju:

Član 113.

[Jurisdikcija i ovlašćene strane]

“1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom.”

[...]

32. Sud dalje razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio kriterijume prihvatljivosti, definisane dalje u Zakonu, odnosno u članovima 47. i 48. Zakona, koji propisuju:

Član 47.

(Individualni zahtevi)

“1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagarantovana prava i slobode krši neki javni organ.

2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva.”

Član 48.

(Tačnost podneska)

“Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori.”

Član 49.

(Rokovi)

„Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku...”

33. Da bi ocenio ispunjenost gore navedenih kriterijuma, Sud podseća da podnosioci zahteva pred Sudom osporavaju presudu Vrhovnog suda [PML.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine, u vezi sa presudom Apelacionog suda [APS.br.33/2023] od 22.09.2023. godine i presudom Osnovnog suda u Prištini [P.br.335/12] od 21.06.2023. godine, navodeći da su im osporenim odlukama, povređena prava zagarantovana članovima : 24. [Jednakost pred zakonom], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], 33. [Načelo legaliteta i proporcionalnosti u krivičnim predmetima] Ustava, u odnosu na član 7. (kažnjavanje samo na osnovu zakona) EKLJP- a.
34. Sud će dalje oceniti ispunjenost kriterijuma prihvatljivosti (i) u odnosu na navode podnosilaca zahteva u vezi sa članovima 24. i 31. Ustava, a zatim će oceniti ispunjenost kriterijuma prihvatljivosti (ii) u vezi sa navodima podnosilaca zahteva u vezi sa članom 33. Ustava u odnosu na član 7. EKLJP-a.
- (i) *u vezi sa ispunjenjem kriterijuma prihvatljivosti zahteva, u vezi sa navodima o povredi članova 24. i 31. Ustava*
35. U pogledu ispunjenosti gorenavedenih kriterijuma o prihvatljivosti zahteva, u vezi sa navodima podnosilaca zahteva o povredi članova 24. i 31. Ustava, Sud ocenjuje da su podnosioci zahteva ovlašćena lica, u smislu člana 113.7 Ustava; Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost akta javnog organa, odnosno presude Vrhovnog suda [Pml.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine, nakon što su iscrpeli sva raspoloživa pravna sredstva, shodno članu 113.7. Ustava i članu 47.2 Zakona; precizirali su Ustavom zagarantovana prava za koja navode da su povređena, u skladu sa zahtevima člana 48. Zakona; i podneli su zahtev u zakonskom roku od 4 (četiri) meseca, kako je propisano članom 49. Zakona.
36. Sud se poziva na pravilo 34. (Kriterijumi prihvatljivosti) (1) (d) i (2) Poslovnika o radu, koje utvrđuje da:
- (1) *Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:*
[...]
(d) *Ako zahtev tačno razjašnjava i adekvatno iznosi činjenice i navode o povredi ustavnih prava ili odredbi.*
- (2) *Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim ako je zahtev očigledno neosnovan kada podnosilac/teljka zahteva nije dovoljno dokazao/la i potkrepio/la svoju tvrdnju."*
37. Na osnovu sudske prakse ESLJP-a, ali i Suda, zahtev se može proglasiti neprihvatljivim kao „očigledno neosnovan“ u celini ili samo u odnosu na neki konkretan navod koji zahtev može da sadrži. U tom smislu, bilo bi tačnije kada bi se o istima govorilo kao o „očigledno neosnovanim navodima“. Očigledno neosnovani navodi po ustavnim osnovama se na osnovu sudske prakse mogu svrstati u četiri posebne grupe: (i) navodi koji se kvalifikuju kao navodi „četrtoog stepena“; (ii) navodi koje karakteriše „jasno iii očigledno odsustvo povrede“; (iii) „nepotkrepljeni iii neobrazloženi navodi“, i na kraju (iv) „haotični ili nategnuti navodi“ (vidi slučajeve (i) [K104/21](#), podnosilac zahteva *Sadik Gashi*, gore citiran, od 20. januara 2021. godine; (ii) [K163/18](#), podnosilac zahteva *Kujtim Lleshi*, rešenje o neprihvatljivosti od 24. juna 2020. godine, (iii) [K121/21](#), podnosilac zahteva *Asllan Meka*, rešenje o neprihvatljivosti od 28. aprila 2021. godine; i (iv) [K107/21](#), podnosilac zahteva *Ramiz Hoti*, rešenje o neprihvatljivosti od 21. oktobra 2021. godine.

38. U konkretnom slučaju, podnosioci zahteva navode povredu člana 24. Ustava, uz argument da drugo lice S.P. nije optuženo za krivično delo pranje novca i tretirano je drugačije u odnosu na njih.
39. U vezi sa tvrdnjom da su podnosioci zahteva bili diskriminirani u odnosu na treće strane, u ovom slučaju, lice S.P. budući da lice o kojem je reč „nije optuženo za krivično delo pranje novca i da je u odnosu na njih drugačije tretirano“, Sud ocenjuje da su potrebni značajni razlozi (weighty reasons) da bi se slučaj podnosilaca zahteva ocenio u odnosu na procedure koje su vođene (ili nisu vođene) u odnosu na treće stranke jer je takva ocena van okvira ovog pojedinačnog ustavnog zahteva i da u okolnostima konkretnog slučaja ne postoje značajni razlozi (vidi *mutatis mutandis* slučajeve Suda [KI107/22](#) podnosilac zahteva *Valdet Avdiu*, rešenje o neprihvatljivosti od 18. januara 2023. godine, stav 47. i [KI59/23](#) podnosilac *Fehmi Grajčevci*, rešenje o neprihvatljivosti od 30. avgusta 2023. godine, stav 55).
40. Podnosioci zahteva navode povredu člana 31. Ustava ističući da „*je sasvim evidentno da je u značajnom broju međunarodnih izveštaja kao što je Izveštaj EU o napretku, ali i u drugim izveštajima međunarodnih mehanizama, pravosudni sistem kritikovan zbog malog broja predmeta koje su sudovi rešavali u vezi sa pranjem novca i korupcijom*“. Podnosioci zahteva takođe ističu da, „*da bi promenili ocenu u ovim izveštajima, sudovi su pod svim uslovima nastojali da sude u predmetima koji, iako kasnije mogu biti odbačeni, u cilju promene percepcije javnosti o radu sudova u ovoj oblasti*. Prema tome, prema podnosiocima zahteva „*u sudovima doneta je interna odluka da su predmeti pranja novca od korupcije i terorizma zavedeni i zadržali internu registraciju sa akronimom L.V. što je podrazumelo viznu liberalizaciju*“. Podnosioci zahteva takođe ističu da je sudski proces trajao dugi niz godina, povređujući pravo na suđenje u razumnom roku.
41. U konkretnom slučaju, Sud naglašava da su podnosioci zahteva samo pokrenuli ove navode, ali ne nude ustavne argumente da potkrepe te navode.
42. Sud ističe da navodi podnosilaca zahteva o povredi članova 24. i 31. Ustava spadaju u „*nepotkrepljene ili neobrazložene*“ navode, pa ih Sud proglašava očigledno neosnovanim, u skladu sa pravilom, 34., stavom 2. Poslovnika o radu.
- (ii) u vezi sa ispunjenjem kriterijuma prihvatljivosti zahteva, u vezi sa navodima o povredi člana 33. Ustava i člana 7. EKLJP-a.
43. U pogledu ispunjenosti kriterijuma prihvatljivosti zahteva, u vezi sa navodima podnosilaca zahteva o povredi člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a, Sud ocenjuje da su podnosioci zahteva ovlašćene strane, u smislu člana 113.7 Ustava; Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost akta javnog organa, odnosno presude Vrhovnog suda [Pml.br.61/2024] od 29. februara 2024. godine, nakon što su iscrpeli sva pravna sredstva koja su im na raspolaganju u formalnom aspektu, u skladu sa članom 113.7 Ustava i člana 47.2 Zakona; precizirali su Ustavom zagarantovana prava za koja navode da su povređena, u skladu sa zahtevima člana 48. Zakona; i podneli su zahtev u zakonskom roku od 4 (četiri) meseca, kako je propisano članom 49. Zakona.
44. Međutim, Sud ponavlja da stav 7., člana 113. Ustava, u vezi sa stavom 2., člana 47. Zakona i tačkom (b), stava (1) pravila 34. Poslovnika o radu, između ostalog, jasno definiše obavezu „*iscrpljivanja zakonom utvrđenih pravnih sredstava*“, u oba aspekta, formalnom i suštinskom, pod uslovom da se zahtev proglasi prihvatljivim i da se razmotri njegova osnovanost.

45. Kriterijumi za ocenu da li je ova obaveza ispunjena definisani su u praksi ESLJP-a, u skladu sa kojom je, na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, Sud dužan da tumači osnovna prava i slobode zagwarantovanih Ustavom.
46. Shodno tome, Sud naglašava da iscrpljivanje pravnih sredstava obuhvata dva elementa: (i) iscrpljivanje u formalno-proceduralnom smislu, što podrazumeva mogućnost upotrebe pravnog sredstva, protiv akta javnog organa, na višoj instanci s punom jurisdikcijom; i (ii) iscrpljivanje sredstava u suštinskom smislu, što podrazumeva prijavljivanje ustavnih povreda u „suštini“ pred redovnim sudovima kako bi ovi, poslednje pomenuti, imali mogućnost da spreče i isprave kršenje ljudskih prava zaštićenih Ustavom i EKLJP-om. Sud smatra da su pravna sredstva iscrpljena samo kada su ih podnosioci zahteva, u skladu sa zakonima na snazi, iskoristili, u oba smisla. (Vidi predmete Suda, KI71/18, podnosioci zahteva *Kamer Borovci, Mustafi Borovci i Avdulla Bajra*, citiran iznad, stav 57; KI119/17, podnosilac zahteva *Gentian Rexhepi*, rešenje o neprihvatljivosti, od 3. maja 2019. godine, stav 73).
47. U okolnostima konkretnog slučaja, Sud mora dalje da proceni da li su, osim iscrpljivanja pravnih sredstava u formalnom aspektu, što je slučaj u okolnostima konkretnog slučaja, pravna sredstva takođe iscrpljena u suštinskom smislu, odnosno da li su tužbe podnosioca zahteva, u vezi sa navodnim povredama člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a, bar suštinski, takođe iznete pred redovnim sudovima.
48. Sud ponavlja da je suština navoda podnosioca zahteva u vezi sa pravima zagwarantovanim članom 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a povezana sa navodom da su odluke redovnih sudova povredile načelo legaliteta i proporcionalnosti. jer: (i) odluke redovnih sudova su bile zasnovane na Zakonu br. 03/L-196 koji se primenjuje na izvršene radnje samo za 1 mesec i 6 dana; (ii) zakon ne može imati retroaktivno dejstvo; i (iii) zakon nije bio predvidljiv.
49. U okolnostima ovog konkretnog slučaja, Sud primećuje da je Osnovni sud delimično odbacio optužnicu STRK-a (za tri krivična dela) protiv podnosioca zahteva zbog apsolutne zastarelosti, dok je nastavio krivični postupak u vezi sa optužbom za krivično delo „pranje novca“ u saučesništvu i u nastavku, prema stavu 2., člana 32. Zakona br. 03/L-196 u vezi sa članovima 31. i 77. KZRK-a. Osnovni sud je presudom [P.br.335/12] proglasio podnosioca zahteva krivim za gore navedeno krivično delo i izrekao im je kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) meseci i novčanu kaznu od 10.000,00 (deset hiljada) evra, svakom posebno.
50. Podnosioci zahteva su podneli žalbu Apelacionom sudu na presudu Osnovnog suda iz razloga što je prema mišljenju podnosioca zahteva presudom Osnovnog suda [P.br.335/12] kojom su proglašeni krivim i osuđeni gorenavedenom kaznom zatvora, nije uspeo da se dokaže krivična odgovornost za izvršenje krivičnog dela zbog pogrešnog utvrđivanja činjeničnog stanja. Podnosioci zahteva su navodili da finansijskim veštačenjem nije utvrđeno izvršenje krivičnog dela pranje novca. Takođe, izneli su žalbene navode koji se odnose na povredu krivičnog zakona u pogledu odmeravanja kazne i drugih okolnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela. Sud primećuje da podnosioci zahteva uopšte nisu pokrenuli načelo legaliteta i proporcionalnosti kao navod, pitanje retroaktivne primene Zakona br.03/L-196, koji je služio kao pravni osnov za njihovo kažnjavanje, niti načelo legaliteta u krivičnom postupku.
51. Sud podseća na obrazloženje Apelacionog suda, koji je u vezi sa navodima iznetim u žalbi na presudu Osnovnog suda [P.br.335/12] naglasio da je Osnovni sud pravično i potpuno utvrdio činjenično stanje i na osnovu dokaza i činjenica je dokazao inkriminišuće radnje podnosioca zahteva. Apelacioni sud je obrazložio da je Osnovni

sud pravično i na osnovu dokaza utvrdio da su podnosioci zahteva krivično odgovorni za krivično delo za koje su proglašeni krivim i da je izrečena kazna u skladu sa krivičnim zakonom.

52. Podnosioci zahteva su takođe podneli zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu protiv presude Apelacionog suda i naveli su da izvedeni dokazi ne dokazuju da su počinili krivično delo. Takođe su naglasili da odluke Osnovnog i Apelacionog suda: (i) nisu tačno dokazale činjenično stanje; (ii) nisu pravično ocenili dokaze; (iii) nisu pravilno ocenili iskaze svedoka i stručno veštačenje. Sud primećuje da podnosioci zahteva nisu pokrenuli pred Vrhovnim sudom navod o povredi načela legaliteta u krivičnom postupku i retroaktivnoj primeni Zakona br. 03/L-196.
53. Sud primećuje da je, u obrazloženju odluke o odbacivanju zahteva za zaštitu zakonitosti, Vrhovni sud naglasio da je Osnovni sud dao dovoljno razloga potkrepljenih dokazima u vezi sa kaznom podnosilaca zahteva i da je jasno izneo sporne i nesporne činjenice. Vrhovni sud je takođe obrazložio da je Osnovni sud svoju presudu zasnovao samo na dokazima koje je izveo tokom sudskog pretresa i dokazao je krivičnu odgovornost podnosilaca zahteva u odnosu na krivično delo za koje su proglašeni krivim.
54. Na osnovu gore navedenog, Sud naglašava da ni na jednoj instanci redovnih sudova podnosioci zahteva nisu osporili sprovođenje Zakona br. 03/L-196, koji je služio kao pravni osnov za izricanje kazne; niti su navodili da je Zakon br. 03/L-196 primenjen retroaktivno na njihovu štetu. Oni su izneli i druge žalbene navode u vezi sa njihovom krivicom i pogrešnom ocenom dokaza tokom sudskog procesa. Podnosioci zahteva prvi put iznose takve navode pred Sudom i ističu da je Zakon br. 03/L-196 stupio na snagu samo 1 (jedan) mesec pre okončanja njihovih nezakonitih radnji u vezi sa pranjem novca i da su redovni sudovi primenili retroaktivno zakon o kojem je reč.
55. Uzimajući u obzir okolnosti iz kojih, prema spisima predmeta, proizilazi da su ovi konkretni navodi podnosilaca zahteva po prvi put izneti pred Sudom, zaključuje da podnosilac zahteva nije dao priliku da redovnim sudovima, uključujući Apelacioni sud i Vrhovni sud, da tretiraju ove navode i u ovom slučaju, da spreče navodne povrede koje je podnosilac zahteva pokrenuo direktno pred ovim Sudom, bez iscrpljivanja pravnih lekova u njihovom suštinskom smislu.
56. Sud ponavlja da su podnosioci zahteva dužni da iscrpe sva pravna sredstva ne samo u formalnom već i u materijalnom smislu, što podrazumeva prijavljivanje ustavnih povreda „suštinski/sadržajno” pred redovnim sudovima kako bi ovi imali mogućnost sprečavanja i ispravljanja povreda ljudskih prava. Sud ne razmatra navode podnosioca zahteva, ako nisu iznesene pred redovnim sudovima ni formalno ni sadržajno (vidi slučajeve Suda, [KI155/18](#), podnosilac zahteva *Benson Buza*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. septembra 2019. godine, stav 50; [KI163/18](#), podnosilac zahteva *Kujtim Lleshi*, rešenje o neprihvatljivosti od 24. juna 2020. godine, stav 59).
57. Pored toga, ESLJP je stava da treba iskoristiti pravno sredstvo, ukoliko postoji takvo pravno sredstvo koje omogućava redovnim sudovima da bar suštinski tretiraju argument o povredi prava. Ako žalba podnesena Sudu nije izričito ili suštinski iznesena pred redovnim sudovima, kada je podnosilac zahteva mogao da je pokrene tokom korišćenja raspoloživog pravnog sredstva, tada je redovnim sudovima uskraćena mogućnost tretiranja stvari, mogućnost koju teži da pruža pravilo o iscrpljivanju pravnih sredstava (vidi slučaj ESLJP-a, *Jane Nicklinson protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Paul Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, gore citiran, stav 90 i reference sadržane u njemu; vidi predmet Suda, KI119/17, citiran gore, stav 72).

58. Sud naglašava da, dok se u kontekstu mašinerije za zaštitu ljudskih prava, pravilo o iscrpljivanju pravnih sredstava mora se primeniti uz „stepen fleksibilnosti i bez ikakve preterane formalnosti“, ovo pravilo u principu zahteva da žalbe i tužbe, za koje se teži da budu podignute kasnije u sudskom postupku, takođe moraju biti podignute i pred redovnim sudovima, barem u suštini i u skladu sa formalnim uslovima i rokovima utvrđenim važećim zakonom, (vidi slučaj ESLJP-a, *Jane Nicklinson protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Paul Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtevi 2478/15 i 1787/15, presuda od 16. jula 2015. godine, stav 89 i reference u njemu, vidi takođe slučaj Suda KI119/17, podnosilac zahteva Gentian Rexhepi, gore citiran, stav 71).
59. Poštovanje načela supsidijarnosti zahteva da se dozvoli neophodan put i prostor za sudove nižih instanci da obavljaju svoje dužnosti neposrednog sprovođenja Ustava i EKLJP-a. U tom kontekstu, Sud ističe da sada ima konsolidovanu praksu u pogledu iscrpljivanja pravnih sredstava u formalnom smislu (vidi, između ostalog, opšta načela u vezi sa iscrpljivanjem pravnih sredstava u slučajevima Suda, [KI219/21](#), podnosilac zahteva *Isuf Ferati*, rešenje o neprihvatljivosti od 19. jula 2022. godine, stavovi 26 i 28; [KI193/20](#), podnosilac zahteva *Bujar Hoti*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. maja 2021. godine, stavovi 26-28). Ali, na osnovu sudske prakse ESLJP-a, izgradio je sudsku praksu i u pogledu iscrpljivanja pravnih sredstava u suštinskom smislu. (vidi, između ostalog, u ovom kontekstu, slučajeve Suda [KI71/18](#), podnosioci zahteva *Kamer Borovci, Mustafi Borovci i Avdulla Bajra*, rešenje o neprihvatljivosti od 21. novembra 2018. godine, stav 57; [KI154/17 i KI05/18](#) podnosioci zahteva *Basri Deva, Aferdita Deva i Društvo sa ograničenom odgovornošću „BARBAS“*, rešenje o neprihvatljivosti od 22.07.2019. godine, stav 94).
60. Na osnovu gore navedenog, Sud naglašava da u konkretnom slučaju podnosioci zahteva nisu izneli svoje navode o povredi načela legaliteta i retroaktivne primene zakona u krivičnom postupku pred redovnim sudovima i nisu dali redovnim sudovima mogućnost tretiraju njihove navode. Oni su ove navode prvi put izneli pred Sudom.
61. Shodno tome, Sud nalazi da se navodi podnosioca zahteva o povredi člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a, u vezi sa retroaktivnom primenom zakona, proglašavaju neprihvatljivim po proceduralnim osnovama zbog neiscrpljivanja pravnih sredstava u suštinskom smislu, kako je propisano stavom 7., člana 113. Ustava, stavom 2., člana 47. Zakona i tačkom (b) stava (1) pravila 34. Poslovnika o radu.

Zaključak

62. U skladu sa obrazloženjem ovog rešenja, Sud ističe da navodi podnosioca zahteva o povredi članova 24. i 31. Ustava spadaju u „*nepotkrepljene ili neobrazložene*“ navode, pa ih Sud proglašava jasno neosnovanim, u skladu sa pravilom 34 (2) Poslovnika o radu.
63. Dok su navodi u vezi sa povredom člana 33. Ustava u vezi sa članom 7. EKLJP-a, odnosno navodi o povredi načela legaliteta i proporcionalnosti, zajemčenih članom 33. Ustava, jer: (i) odluke redovnih sudova su zasnovane na Zakonu br. 03/L-196 koji je primenjivao na izvršene radnje samo 1 mesec i 6 dana; (ii) zakon ne može imati retroaktivno dejstvo; i (iii) zakon nije bio predvidiv, a ti navodi se odbijaju kao neprihvatljivi po proceduralnim osnovama zbog neiscrpljenja pravnih sredstava u suštinskom smislu i stoga ne ispunjavaju kriterijume prihvatljivosti definisane stavom 7 člana 113. Ustava, stavom 2 člana 47. Zakona i tačkom (b) stavom (1) pravila 34. Poslovnika o radu.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa stavovima 1 i 7 člana 113. Ustava, članovima 20. i 47. Zakona i pravilom 34 (1) (b) i (2) Poslovnika o radu, dana 1. oktobra 2024. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

- I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;
- II. DA DOSTAVI ovo rešenje stranama i u skladu sa stavom 4 člana 20. Zakona da ga objavi u Službenom listu Republike Kosovo;
- III. Ovo rešenje stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu Republike Kosovo, u skladu sa stavom 5 člana 20. Zakona.

Sudija izvestilac

Remzije Istrefi Peci

Predsednica Ustavnog suda

Gresa Caka-Nimani